

**การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม:  
กรณีศึกษา บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี**

**PEOPLE PARTICIPATION ON POLICY RELATED TO THE MANAGEMENT OF  
CULTURAL HERITAGE TOURISM AREA: A CASE STUDY OF BAN CHIANG  
ARCHAEOLOGICAL SITE, UDON THANI PROVINCE**

พระวิชชัญะ น้ำใจดี\*

Phra Witchaya Namjaidee

เพชรรัตน์ ไสยสมบัติ\*\*

Petcharat Saisombut

**บทคัดย่อ**

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี 2. เพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีไปปฏิบัติ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบนโยบายของเทศบาลตำบลบ้านเชียง เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง และตัวแทนประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แต่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามนโยบายเป็นอย่างดี มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ของนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เกิดเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวนเพื่ออนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมของไทพวนบ้านเชียง และเกิดกลุ่มอาชีพเพื่อเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยการเข้ากลุ่มอาชีพตามความถนัดของตน และการเปิดบ้านเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าพักและสัมผัสวิถีชีวิต การกิน การแต่งตัว และวัฒนธรรมไทพวนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านเชียง ทำให้เกิดเป็นรายได้ของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่ขาดผู้ที่จะมีมาสอบตงปัญหา ไม่มีรถโดยสารประจำทางมาที่แหล่งท่องเที่ยว ไม่มีจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว และผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อโบราณวัตถุ มาจากการนำ

\* นิสิตสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

\*\* อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รถใหญ่เข้าใกล้บริเวณพิพิธภัณฑสถานและจัดงานมหรสพเสียงและแสงสีสะท้อนทำให้โบราณวัตถุอาจเกิดความเสียหายได้ เพราะบ้านเชียงเป็นแหล่งโบราณคดีที่อยู่ใต้ดิน

ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเชียงในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดแนวทางและวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จัดสรรเจ้าหน้าที่มัคคุเทศก์ ประจำจุดประชาสัมพันธ์เพื่อนำนักท่องเที่ยว หน่วยงานราชการในระดับนโยบายควรจัดการประชุมเพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาเพื่อไม่ให้กระทบต่อแหล่งโบราณวัตถุ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนปรับปรุงทัศนียภาพ แหล่งท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมหรือโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว

**คำสำคัญ:** การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วม, แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง

## ABSTRACT

The objectives of this research are 1. to study the policy, process and cultural tourism management by community participation in Ban Chiang, Udon Thani province, 2. to study the benefits of the cultural tourism management in Ban Chiang. This study is qualitative research. The key information interviews including the person in charge of Ban Chiang municipality office, the museum staff of Ban Chiang national museum, and the representative samples of the people's participation at Ban Chiang cultural tourism were used in this research. This study determines the community participation of the cultural tourism management. The results showed that the community does not participate in the planning process and impose a policy, but the community can be used this policy which improve the community benefits of the tourism management. Additionally, Tai Puan folk museum was established for cultural preservation supports of Tai Puan, Ban Chiang. This result indicated that it was the basic reason for establishing the occupation cultural tourism group examples the community participation was available to welcome the tourists, the community was disseminated the culture and open the house as a homestay, and travelers get the experience the life and culture of Tai Phuan culture which was an unique community. The Tai Phuan community was disseminated and conserved the tradition and culture such as traditional costumes, food and dance etc. All of these activities were particularly important source of income in the community.

The main problems and obstacles of this study associated with Ban Chiang community's participation in the cultural tourism management such as the major problems of local wisdom transfer found were lack of interested learners and descendants, without which do not have bus or transportation to the tourist attraction, do not have tourist information center, and the effect of tourist activities can impact the integrity of archaeological sites such as bringing a large car near the museum, and there are entertainment as sound and vibration can be damaged the this sites because Ban Chiang is an underground archaeological site.

The recommendations of this study are: encourage the community to participate in policy formulation, planning, and solving the local problems. There are should be improve of the information board to clear and cover the entire tourist areas in this place, and should be the project on the development of knowledge about tourist destinations for community personnel to prepare and improve the community's problems; the community is ready to accommodate the growing number of tourists.

**Keywords:** Ban Chiang archaeological site, Cultural tourism, Participation.

## บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยหากพิจารณาความพร้อมและศักยภาพของประเทศไทยที่มีต่อการท่องเที่ยว พบว่า ประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและโดดเด่นแตกต่างจากชนชาติอื่นๆ โดยเฉพาะ “วัฒนธรรม” มีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ.2557-2559 ที่ผ่านมานั้นประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง<sup>1</sup> คิดเป็นอัตราการเติบโตเฉลี่ยกว่าร้อยละ 23 ต่อปี เติบโตร้อยละ 9 ในปี พ.ศ.2559 และร้อยละ 37 ในปี พ.ศ. 2558

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภาคที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชุมชนที่สำคัญและมีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหารการกิน ดนตรีพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน ศิลปะการฟ้อนรำและที่สำคัญแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการถ่ายทอดวิถีชุมชนเพื่อให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นแหล่งสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดอุดรธานีเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลก คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง ซึ่งองค์การยูเนสโกของสหประชาชาติยอมรับและขึ้นบัญชีแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียงเป็นแหล่งมรดกโลก ทำให้รับรู้ถึงการดำรงชีวิตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปกว่า 5,000 ปี ร่องรอยของมนุษย์ในประเทศไทยสมัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่มีการพัฒนาการแล้วในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านความรู้ความสามารถหรือภูมิปัญญาอันเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยให้ผู้คนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิต และสร้างสังคมวัฒนธรรมของมนุษย์ได้สืบเนื่องกันมาเป็นระยะเวลานาน การท่องเที่ยวส่วนใหญ่ของจังหวัดอุดรจึงเน้นเชิงประวัติศาสตร์ เชิงศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวอารยธรรมโบราณ เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี นอกจากนั้นในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544 จนถึงปัจจุบัน ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ยังคงมีแนวคิดและเนื้อหาสำคัญคือการให้ความสำคัญกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน

---

<sup>1</sup> กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาฉบับที่ 4 พ.ศ. 2560-2564, หน้า 3.

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ อีกทั้งได้มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและมุ่งผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยเงื่อนไขด้านภูมิศาสตร์และทางด้านการขยายการคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้านให้สามารถเชื่อมโยงกันได้โดยสะดวกพร้อมกับรักษาคุณภาพความมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวให้คงไว้ และเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน โดยเฉพาะในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดไป<sup>2</sup>

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของซึ่งมีความรัก ความหวงแหน การพึงพิง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการนโยบายการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาวัดบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เพื่อเชื่อมโยงประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการบูรณาการร่วมกันเพื่อได้รูปแบบการพัฒนาการและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

### วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีไปปฏิบัติ

### ขอบเขตด้านการวิจัย

#### ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นไปยังแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกบ้านเชียงที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจจากประชาชน คือ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ควบคุมดูแลโดย กรมศิลปากร และอยู่ในเขตรับผิดชอบของเทศบาลตำบลบ้านเชียง

#### ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง คือ รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง และหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล

---

<sup>2</sup> สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-11, 2550.

2. เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง คือ หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง และเจ้าหน้าที่ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ

3. ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ประธานวิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี ประธานกลุ่มมัคคุเทศก์ และประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน

#### ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

### วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้างในพื้นที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 3 หน่วยงาน เช่น เทศบาลตำบลบ้านเชียง ประกอบด้วย รองนายกเทศบาลตำบลบ้านเชียง และหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง ประกอบด้วย หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง และภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลเชียงยืน ประธานกลุ่มโฮมสเตย์อนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง ประธานวิสาหกิจชุมชนปั้นหม้อเขียนสี ประธานกลุ่มมัคคุเทศก์บ้านเชียง ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อแสวงหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน 2 วิธี คือ

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีการจัดโครงสร้างและแนวทางคำถามโดยอาศัยวิธีการตั้งคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบ้านเชียง และเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง รวมทั้งศึกษาเอกสารต่าง ๆ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเก็บเป็นข้อมูลในการทำวิจัย

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงสภาพทั่วไป ความเปลี่ยนแปลงของชุมชน วัฒนธรรม และแหล่งมรดกโลกบ้านเชียงในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างกับประชาชนที่มีส่วนร่วมในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ได้คำตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

### ผลการศึกษา

จากการศึกษาและวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษานบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต รวบรวมข้อมูล

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกบ้านเชียง ได้ขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก และได้รับการคุ้มครองจากองค์การยูเนสโกพร้อมด้วย พระราชบัญญัติโบราณสถานฯ เป็นเหตุทำให้นโยบายการพัฒนาในด้านพื้นที่ต่าง ๆ ต้องได้รับการพิจารณาและการยอมรับจากเทศบาลฯ พิพิธภัณฑฯ และกรมศิลปากร ถึงจะสามารถดำเนินการตามนโยบายพัฒนาด้านพื้นที่ภายในเขตมรดกโลกบ้านเชียง เพราะหากมีการก่อสร้าง ภายในเขตมรดกโลกบ้านเชียงที่มีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณวัตถุทาง

วัฒนธรรม และทำให้เกิดความเสี่ยงที่จะเป็นเหตุให้พื้นที่เขตรมตกลอบบ้านเชียงเกิดความเสียหาย เพราะฉะนั้น การมีนโยบายการพัฒนาอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ จึงไม่สามารถ ดำเนินการนโยบายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ จากปัญหาในช่วงต้นทำให้เกิดปัญหาว่า ทางเขตพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวชมรมตกลอบไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อที่ นักท่องเที่ยวจะได้เที่ยวชมสถานที่ ภายในเขตรมตกลอบบ้านเชียงได้อย่างสะดวกสบาย และลานจอดรถของ พิพิธภัณฑ์ก็ไม่ได้เพียงพอต่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ ลานจอดรถยังมีอาณาเขตที่ ใกล้เคียงกับบริเวณวัดอุโบสถวัดดิน เพราะยานพาหนะของนักท่องเที่ยวทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนเป็นความเสียหายสะสมต่อโบราณวัตถุ เมื่อสะสมเป็นเวลานานก็ก่อให้เกิดรอยร้าวต่อโบราณวัตถุทำให้เกิดความเสียหาย ต่อพิพิธภัณฑ์ และบ้านเชียงไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในฤดูฝน หากมีฝนตกไม่มีสถานที่ให้ นักท่องเที่ยวเข้าไปหลบฝนได้ จากปัญหาที่กล่าวมาทางบ้านเชียงไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ เนื่องจากจะมี ผลกระทบต่อโบราณวัตถุที่อยู่ใต้ดินบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งมรดกโลกบ้านเชียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่ รวมทั้งสิ้น 18,000 ไร่ มีหมู่บ้านที่อยู่ในอาณา เขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง จำนวน 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

|                        |                      |
|------------------------|----------------------|
| หมู่ที่ 1 บ้านเชียง    | หมู่ที่ 9 บ้านเชียง  |
| หมู่ที่ 2 บ้านเชียง    | หมู่ที่ 11 บ้านเชียง |
| หมู่ที่ 4 บ้านดงเย็น   | หมู่ที่ 12 บ้านเชียง |
| หมู่ที่ 6 บ้านดงยาง    | หมู่ที่ 13 บ้านเชียง |
| หมู่ที่ 8 บ้านอ้อมแก้ว | หมู่ที่ 15 บ้านเชียง |

ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบ้านเชียงมีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านเชียงวิทยา โรงเรียนบ้านดงเย็น และโรงเรียนบ้านเชียง (ประชาเชียงเชิด) มีวัดในเขตเทศบาล จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วัดโพธิ์ศรีโน วัดสระแก้ว วัดป่าเทพประทานพร และมีจำนวนประชากร 6,367 คน<sup>3</sup> แต่มี วิทยากรหรือเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบและข้อปฏิบัติเพียง 6 คน จากข้อมูลข้างต้น ทำให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบให้ข้อมูล ประชาสัมพันธ์ ข่าวสาร และกฎระเบียบข้อปฏิบัติต่อประชาชน คิดเป็น เจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อประชาชนประมาณ 1,000 คน และเจ้าหน้าที่ต้องคอยให้คำแนะนำ และเป็น วิทยากรให้กับนักท่องเที่ยว การประชุม นิทรรศการต่างๆ ที่เกี่ยวกับแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง จึงเป็นเหตุให้ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เขตรมตกลอบบ้านเชียงขาดความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินชีวิต และกฎระเบียบข้อ ปฏิบัติในการอาศัยอยู่ในพื้นที่มรดกโลก ทำให้ประชาชน กระทำกิจกรรมที่มีผลกระทบทำให้เกิดความเสียหาย ต่อโบราณวัตถุ เช่น การเผาอ้อย การเผาหิน ที่ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ การบรรทุกพืชผลทางการเกษตร ด้วยรถบรรทุกขนาดใหญ่ ทำให้เกิดแรงสั่นสะเทือนเป็นผลให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุโบราณ การจัดมหรศพ เปิดเครื่องเสียงที่ตั้งจนเกินไป ทำให้แรงสั่นสะเทือนจากเครื่องเสียง ส่งผลกระทบท่อให้เกิดความเสียหายกับ วัตถุโบราณ และการก่อสร้างที่อยู่อาศัย โดยไม่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากเทศบาลหรือทางพิพิธภัณฑ์มีผล ทำให้เกิดทัศนียภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของพื้นที่มรดกโลกบ้านเชียง เป็นต้น และเป็นเหตุให้มีเจ้าหน้าที่ไม่ เพียงพอสำหรับการแนะนำ ประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและเป็นปัญหา หากมีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารทำให้ยากต่อการติดต่อสื่อสารพูดคุยกับ

<sup>3</sup> ฐานข้อมูลทะเบียนทะเบียนราษฎร์ เทศบาลตำบลบ้านเชียง, 2555.

เจ้าหน้าที่ที่ให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์ หากนักท่องเที่ยวไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษก็ทำให้ลำบากต่อการแนะนำข้อมูล และระเบียบปฏิบัติในการเที่ยวชมมรดกโลกบ้านเชียง เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานที่มีจำนวนน้อยทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมไม่ได้รับข้อมูลว่านอกจากแหล่งพิพิธภัณฑสถานแล้วเขตมรดกโลกบ้านเชียงยังมีสถานที่ท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ อีก ยกตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ การท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต การท่องเที่ยวในสถานที่ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในเขตมรดกโลกบ้านเชียง อย่างเช่น พระอุโบสถกลางน้ำ วัดสันติวนาราม

การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลตำบลบ้านเชียง มีนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่ออนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของไทพวนบ้านเชียง ซึ่งนโยบายต่างๆ มุ่งเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ทางเทศบาลตำบลบ้านเชียงส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาพร้อมกับชุมชน และเกิดการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบ้านเชียง โดยการแต่งกายชุดไทพวน รูปแบบของอาหาร รูปแบบการดำเนินชีวิต และการศึกษาส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสาธิตวิธีการปั้นหม้ออันเป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบ้านเชียง โดยมีรูปลักษณะเป็นลายกันหอย พร้อมทั้งสาธิตและให้ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียง มีรูปแบบเป็นผ้าย้อมคราม ลายกันหอย การสาธิตและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการแต่งกายในรูปแบบไทพวนที่ถูกต้อง อันเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน และการสาธิตให้ความรู้เกี่ยวกับการพ้อนรำในรูปแบบของไทพวน เทศบาลตำบลบ้านเชียงได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านเชียงเข้าในหลักสูตรของโรงเรียนในเขตการปกครอง เป็นต้น

ชุมชนบ้านเชียงมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประเพณีวัฒนธรรมของบ้านเชียง โดยมีส่วนร่วมทำให้พิพิธภัณฑสถานไม่ใช่ว่าจัดแสดงในอาคารเท่านั้น แต่ทำให้พิพิธภัณฑสถานกลายเป็นพิพิธภัณฑสถานมีชีวิต เทศบาลตำบลบ้านเชียงส่งเสริมให้ชุมชนเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง เพื่อการนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียงสู่สายตาของนักท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดบ้านเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าพักและสัมผัสวิถีชีวิต การกิน การแต่งตัว และวัฒนธรรมไทพวนที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเชียง พร้อมกับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกับชุมชนบ้านเชียง

2. เพื่อศึกษาประโยชน์ในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์ตามนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อก่อตั้งแหล่งความรู้ให้กับคนในชุมชนและคนรุ่นหลัง เพื่อศึกษาและสืบสานวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น พร้อมกับเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้ทราบถึงวิถีชีวิตของไทพวน ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมด้านอาชีพต่างๆ สำหรับการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของบ้านเชียง เช่น การสาธิตปั้นหม้อ การสาธิตการเขียนไหในรูปแบบของบ้านเชียง การให้นักท่องเที่ยวทดลองการปั้นหม้อ และการให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองการเขียนไหหรือการวาดลายไห ลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงคือ ลายกันหอย หรือลายอื่นๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

การกำหนดยุทธศาสตร์ที่ดีและถูกต้องจะเป็นการทำให้เกิดรายได้ต่อชุมชน เช่น การกำหนดจุดจำหน่ายของที่ระลึกของชุมชนกับจุดจอดรถไว้ใกล้ๆ กัน ก็จะทำให้เกิดรายได้ของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมทำให้เกิดการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ทำให้ชุมชนมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้ พร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของไทพวน เช่น รูปแบบอาหาร วิธีการดำเนินชีวิตในรูปแบบไทพวน วิธีการแต่งกายใน

รูปแบบไทพวน วิธีการปั้นหม้อเขียนไหของไทพวน วิธีการทอผ้าและย้อมครามของไทพวน เป็นต้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งตัวแทนเข้าประชุมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำความรู้นั้นกลับมาพัฒนาชุมชนและจัดการงบประมาณในการท่องเที่ยว เมื่อมีกำหนดการที่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวในชุมชนจะเกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับเทศบาล โดยตัวแทนชุมชนคือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นคนรับกำหนดการ และประชาสัมพันธ์บอกกล่าวให้กับคนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ตามหน้าที่รับผิดชอบของตน เช่น ผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะทำมาลัยหรือนาดอกไม้ม้าต้อนรับนักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการปั้นหม้อจะเตรียมสถานที่เพื่อสาธิตการปั้นหม้อเขียนไหให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม และจะมีชุดการแสดงฟ้อนรำให้นักท่องเที่ยวได้ชม โดยคนที่มาฟ้อนรำเป็นคนจากกลุ่มฟ้อนรำของชุมชน

### อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยพบว่า มีการดำเนินการตามนโยบาย ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยการส่งเสริมความเข้มแข็งและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน จากผลการวิเคราะห์ มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. ด้านนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง เทศบาลตำบลบ้านเชียงส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อบรรยากาศ นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ มีความสอดคล้องที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ นโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน โดยจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนและสร้างความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ในฐานะที่เป็นชุมชนในเขตมรดกโลก การถ่ายทอดความรู้ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้กับเยาวชน โดยมีการบรรจุวิชาวัฒนธรรมบ้านเชียง เช่น สาธิตการปั้นหม้อเขียนไห การฟ้อนรำ การทอผ้าย้อมคราม เป็นต้น เข้าไปสอนในหลักสูตรของโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง การสร้างศูนย์เรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีชาติพันธุ์ไทพวน โดยสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวนบ้านเชียง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมของไทพวน ส่งเสริมการจัดเวทีคนเก่งบ้านเชียง เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนแสดงความสามารถของตน การพัฒนาทักษะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยเทศบาลมีจัดอบรมให้ความรู้กับคนในชุมชนและกลุ่มอาชีพต่างๆ พิพิธภัณฑ์ฯ และเทศบาลมีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้กับเยาวชนและชุมชนเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ เพื่อให้เกิดเป็นอาชีพและได้รับรู้ถึงประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น การสร้างศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับอาชีพของชุมชน โดยชุมชนมีการจัดสาธิตให้ความรู้แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่สนใจ การเพิ่มคุณค่าและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีชื่อเสียง โดยเทศบาลร่วมกับชุมชนในการรับผิดชอบ เทศบาลเป็นผู้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและชุมชนเป็นผู้จัดการดูแลต้อนรับนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบและมาตรฐานสากล โดยเทศบาลเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ความเข้าใจแก่กลุ่มอาชีพทั้ง 16 กลุ่มเพื่อให้ตรงตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

ซึ่งทำให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดการต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐดำเนินการจัดการ จะทำให้เกิดประโยชน์แก่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง ซึ่งตรงกับความคิด

ของ<sup>4</sup> ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในงานต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวของประชาชนเอง และ เกียรติศักดิ์ เรือนทอง<sup>5</sup> การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา หมายถึง การร่วมคิดแก้ไขปัญหา การดำเนินงาน และกิจกรรมในชุมชน ร่วมวางแผน วางโครงการ ร่วมปฏิบัติงานในรูปของการเสียสละแรงงาน การบริจาคเงินหรือสิ่งของ และร่วมติดตามผลงานบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้การแสดงออกในการมีส่วนร่วมอาจเป็นการแสดงออกของบุคคลโดยตรง หรือโดยผ่านตัวแทนองค์กร กลุ่ม ชุมชน ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ

2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการในนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมในอนุรักษ์ รักษา วัฒนธรรมประเพณีของบ้านเชียง เนื่องจากบ้านเชียงมีแหล่งโบราณคดีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น และเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทย มีความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทพวนที่โดดเด่น และเข้มแข็ง เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ชุมชนบ้านเชียงมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนสร้างกลุ่มอาชีพ จากเทศบาลตำบลบ้านเชียง เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ จนได้รับรางวัลผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ในไทย บุคลากรที่เชี่ยวชาญในกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในนโยบาย โดยได้รับการเชิญให้เป็นวิทยากรสาธิตให้ความรู้กับเยาวชนและนักท่องเที่ยว ชุมชนบ้านเชียงยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิชาชีพที่มีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในวิชาชีพของบ้านเชียง เนื่องด้วยบ้านเชียงเป็นแหล่งมรดกโลกโครงการพัฒนาสิ่งต่างๆ ในเขตพื้นที่มรดกโลกจะต้องได้รับการพิจารณาและยอมรับจากหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบหากมีการก่อสร้างหรือพัฒนาจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของเทศบาล และไม่สามารถการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เมื่อเทศบาลมีการขอความร่วมมือในการให้หยุดดำเนินการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อโบราณวัตถุ ชุมชนได้ให้ความร่วมมือและมีบางกลุ่มที่ไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานของเทศบาลและพิพิธภัณฑสถาน เช่น การต่อเติมบ้านเรือน การขุดเจาะ การจัดงานมหรสพต่าง ๆ การกระทำเหล่านี้จะส่งผลให้โบราณวัตถุเสียหายได้ เทศบาลและพิพิธภัณฑสถาน พยายามจัดอบรมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชน เรื่องกฎหมายและข้อบังคับในการเป็นแหล่งมรดกโลกและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินชีวิตได้ปกติพร้อมกับสามารถอนุรักษ์โบราณคดีเหล่านี้ได้ด้วย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นยังขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดบุคลากรในด้านภาษาต่างประเทศ และทักษะในการนำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียง ทำให้ศักยภาพในการรับรองนักท่องเที่ยวต่างชาติยังไม่ดีพอเท่าที่ควร เนื่องจากบ้านเชียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นมรดกโลกทำให้มีผู้ที่สนใจอยากจะไปเที่ยวชม แต่แหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียงนั้นขาดบุคลากรในการประชาสัมพันธ์คอยให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว ขาดศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่สะดวก เนื่องจากไม่มีรถประจำทางที่จะสามารถนำนักท่องเที่ยวมาถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยตรง ป้ายบอกทางในแหล่ง

<sup>4</sup> ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพฯ: เทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2526), หน้า 12.

<sup>5</sup> เกียรติศักดิ์ เรือนทอง, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาศึกษาเฉพาะกรณีสหกรณ์นิคมอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: กรุงเทพฯ, 2536), หน้า 14.

ท่องเที่ยวไม่เพียงพอและไม่ชัดเจนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนในการเดินทาง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ในขณะที่ กุลธิดา สามะพุทธิ<sup>6</sup> กล่าวว่า การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเสียก่อน และคนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไร ควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว รายได้ที่คนท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไปและคนในท้องถิ่นควรตระหนักอยู่เสมอว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญาเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งมีอดีตที่น่าสนใจ ดังนั้นการที่คนมองเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนมากเท่าใดก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า คนในท้องถิ่นพร้อมให้ความร่วมมือการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากเท่านั้น การเห็นคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวของคนในท้องถิ่น

3. ด้านประโยชน์ในการนำนโยบายการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเชียงไปปฏิบัติเกิดขึ้นจากนโยบายส่งเสริมให้บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ภายในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียงได้มาเที่ยวชมแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมการสร้างเอกลักษณ์วัฒนธรรมบ้านเชียง นโยบายส่งเสริมให้ความรู้และความเข้าใจแก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อโบราณวัตถุ นโยบายส่งเสริมให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ ประโยชน์ที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนสามารถอนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรม ประเพณี พร้อมกับรักษาโบราณวัตถุที่เป็นมรดกโลก อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียง พร้อมด้วยเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเชียงสู่สายตาชาวโลกเพื่อให้ชุมชนในเขตบ้านเชียงมีรายได้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง และเศรษฐกิจในชุมชนที่มั่นคงประชากรก็จะไม่เกิดการย้ายถิ่นฐานไปที่อื่นทำให้บ้านเชียงยังคงมีผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษสืบไป

ชุมชนบ้านเชียงมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากนโยบาย และร่วมกันก่อตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวน เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ของไทพวนบ้านเชียงเอาไว้ และได้ทำเรื่องเสนอต่อเทศบาลขอให้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทพวนขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสัมผัสประสบการณ์ที่หลากหลายในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทพวน ประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ในขณะที่ ชนัญ วงษ์วิภาค<sup>7</sup> ได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้ 1. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ สร้างรายได้ให้กับประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย ชาวต่างชาติ และมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น 2. ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม การ

<sup>6</sup> กุลธิดา สามะพุทธิ, "การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง", สารคดี, 13 (พฤศจิกายน 2540): 36-38.

<sup>7</sup> ชนัญ วงษ์วิภาค, "ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม", วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545), หน้า 271.

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยนำเสนอความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติกับคนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกัน นักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตของชุมชน ผลก็คือเกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เพราะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพแก่โลก

### ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการดำเนินงานในนโยบาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับที่น้อยมาก ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านการวางแผนควรส่งเสริมให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางแผนและเป้าหมาย การรวบรวมสาเหตุประเด็นปัญหา และวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญห เพราะชุมชนเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามนโยบาย ดังนั้น ควรให้ชุมชนได้รับรู้ และมีสิทธิเข้าร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนและร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน หรือเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกับทุกฝ่าย

2. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง แผนที่การท่องเที่ยวบ้านเชียงให้เพียงพอ และเหมาะสมเพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ได้ครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในเขตแหล่งท่องเที่ยวบ้านเชียง และควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง โดยอาจเริ่มจากอำเภอใกล้เคียงก่อนแล้วค่อยๆ ขยายพื้นที่ออกไปเป็นระดับจังหวัด

3. ด้านการศึกษา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง และสถาบันการศึกษาควรมีโครงการร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ และบุคลากรในการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

### เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2559, 2560.

กุลธิดา สามะพุทธิ. “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง”. สารคดี. 13 (พฤศจิกายน 2540), หน้า 36-38.

เกียรติศักดิ์ เรือนทอง. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาศึกษาเฉพาะ

กรณีสหกรณ์นิคมอำเภอทองผาภูมิจังหวัดกาญจนบุรี”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, 2536.

ชนัญ วงษ์วิภาค. “ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต.

กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

เทศบาลตำบลบ้านเชียง. แผนยุทธศาสตร์. จังหวัดอุดรธานี, 2555.

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ฉบับที่ 1-11. กรุงเทพมหานคร, 2552.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร, 2560.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: ไทยอเนกเคราะห์ไทย,

2526.